

tando menses, quod variat, manifesto offendit, non in mensibus sed alibi quærendam esse fontinam hanc, nempe in glandulis, in lymphâ vteri ichoreâ sententia. Optime profunt hinc succinata siue pulueris forma, cum ebore præp. lapid. cancrorum, corall. castor. siue essentia cum bezoardicis, essentia lignorum, anodyna &c. Curauimus aliquando fluorem hunc solo magisterio oculorum cancrorum, cum oleo anisi, item elixir vterini aliquibus dosibus. Eodem spectat rosmarinus & similia, seri vigori restituendo debita.

LIBRI II. SECTIO II. CAPVT XIII.

De
Lac aurentibus & minuentibus.

DE lactis prouentu augendo & minuendo dicturis operæ pretium videtur quædam pauca ex physiologicis supponere, v. g. (1.) lactis præteritum præquirere in corpore abundantiam alimenti indiuidualis, non minus ac menses, quæ nisi adsit vel procuretur, lac produci vterius nequit, vnde si vigiliis, more, inedia absumatur corpus, lac suppetit minus.

(2.) Lac esse nil aliud, quam serum chylosum, seri & sanguinis alius materiam, huc, fermenti glandosi & tubulorum secretoriorum beneficio, impensam alii scopo, vt alteri nempe datur, citra ipsius indiuidui vsum proprium.

(3.) Lammæ ex infinitis glandulis constare, iisque minoribus, vulgo conglomeratis dictis, & ordinarie lympham ad cor dispensare magis, ad lactis vero productionem opus esse excitatio, siue impulsu, siue fermento actuali. Est illud partim internum, naturæ motus, vt alatur fœtus iam in lucem editus, qui finis vnicus est, cessante vero eodem, etiam lac cessat, & cessare debet. Hinc plura *Phænomena* possunt illustrari, inprimis grauidas

das lac non habere, nec virgines. Deus enim & natura nil faciunt frustra; cessante ergo fine, cessat etiam id, quod eius gratia instituebatur. Decipiuntur sane medici, qui inter signa graviditatis recensent lactis presentiam, illud enim est contra experientiam quotidianam; loquuntur contra autoritatem ipsius Hippocritis, qui *l. de nat. puer. c. 20. t. 11. 12. 13.* expresse contrarium scribit: cum mouetur, ait, fœtus, tunc sane lac indicationem sui matri præbet, mammae enim attolluntur & papillæ gliscunt ac turgent, addit vero: *τὸ δὲ γάλα ἢ χαίρει, lac vero non prodit;* innuens manifesto, non negligendas quidem mammæ, sed non lac actu expectandum præsens, quod edito demum foetu, *vt c. 12. seq.* succedit, vbi: Et vbi peperit mulier, principio motus facti, (intellige naturæ impulsu, quem diximus,) *χαίρει τὸ γάλα ἢ τὸς ματρὶς, lac in mammæ ipsæ procedit, si lactauerit.* Notanter vtrumque nominat internum & externum impulsu. Loquuntur contra rationem omnem, nullus enim ibi finis lactis, imò potius lac præsens fœmina gestante fœtum notat debilem & moriturum, indicio quippe, naturam sine priori relicto alterum iam intendere. *Vade lac & menses sunt sororii liquores, vnicæ speciei producendæ destinati.*

Est illud quoque partim externum, nempe suctus, vnde si vel fœtus fuerit mortuus, vel ab lactatus, vel papillæ defint, quod a variolis in fœmina quadam pagana obseruauimus, lac cessat, licet aliquandiu sæpe stagnet, & ob molestiam imminuendum fit.

Quæcunque ergo *i. sunt πολύχυλα, illa etiam sunt πολύγαλα,* seu quæ substantifice serum sanguinem, & horum materiam primam, chylum, adaugent. Adaugeta enim materia, ipsam collectionem maiorem fieri necessum est, & quod causa est causæ, per vulgatum axioma, illud etiam est causa causati. Infans sane per diem & noctem ad libram vnâ vel alteram deplet lac ex corpore, pro ætatis modulo. Hinc vt sine Cerere & Baccho friget Venus, ita & veneri litans lac. Pertinent ergo huc, quæcunque ad victum plenum spectant, quæque ex hoc ipso humidum oleosum seu aqueo-sulphureum superfluum principium corpori magis fœnerare norunt, alimenta boni succi, digestionis facili, moderate calida & humida, & alimenta medicamentosa, &

vice versa, non confundenda tamen inter se; vnde frustra sunt, qui vbera vaccina inter γαλακτοποιΐς pulueres recentent, quod maxime inconueniens est.

Pertinent huc emulsiōnes, tanquam lac artificiale, lac vaccinum, & cum eo parata decocta, imprimis florum sambuci, quod non sine causa dilaudat *Langius*. Hi enim flores non minus ac semen nigellæ, fœniculi, anisi &c. oleositate sua chylo ὀρεζοσμὸν fecerant maiorem; vegetatis partibus aqueis.

2. Quæcumque serum oleosum reddunt fluxile, & colationi aptum ab intra, sunt πολύγαλα. Fluxile ab intra & mediate reddunt blanda sudorifera; vnde videmus vel ipsa natura indice lactis appulsum a partu fieri cum quadam heterogeneitate, & difficultate, ita, vt nisi accedat sudatio discussoria, & adiuuans hunc illapsum, & prohibens διαχωρησιν morbosam, facillime & quasi ordinarie oriatur febris, lactaria dicta. Vnde diaphoretica eo casu vtramque absoluunt paginam, lac mammis, sanguini vngorem afferunt. Fluxile ab intra reddunt id ipsum serum temperata alexitima, acorem, sulphuri oleoso contrarium, absorbentia, adeoque coagulum in fieri exuentia. Pellunt quasi a centro ad circumferentiam hanc sudorifera dicta, hæc vero alcalina temperata transcolant quoque, vt imperturbato ordine poris illabatur. Hinc quæ plurimo abundant acido in primis viis, lactis imminutionem experiuntur facile. Hinc diaphoretica in febribus ipsis ardentibus sæpe præstant lac, ut, quod contra naturam fere videtur morbi, natura prouida speciei lac possideat; ad vltimum sæpe halitum, quod maius est, infantes in ipsis illis morbis malignis, etiam morientibus matribus non euadant solium illibati, sed & optime habeant.

Faciunt huc ex simplicibus fl. sambuc. herb. vincæperuincix, sem. anisi; ex animalibus, lumbrici terrestres, laudati a nonnullis, licet minus commode videantur in vsu frequentari; ex mineralibus crystall. præp. & lac lunæ, de quo integram curiosissimam dissertationem scripsit *Excell. D. Maior. noster*. Ex compositis species diacrystalli, accessione lactis lunæ roborandæ, & rot. lac. aug. Myns, aliaque præcipitantia naturæ amica, poros liberos reddentia.

Πολύγαλα. Inuenias puerperas, quæ nullo modo lac augendo foetui obtinent, vel saltim alterutra mamma id solum possident, in altera v. g. ob præuium abscessum poris glandosis callescendo subsidentibus. Quibus igitur hæc difficultas fuerit velut nativa, ibi frustra lac citaueris, renitente quippe natura. Vti vero frictio impellens est extrinsecum immediatum, & instar antliæ ex fonte hoc hauriens; ita eundem quoque appulsam citant topica. Frictiones blande instituendæ, quæ alliciant, non dissipent. Fomenta paulo rariora, quorsum pertinet angelica sylv. erratica, herba Gerhardi dicta, quæ externe cum lacte cocta adhibita lac certo experimento augere dicitur. Emplastra rarissima hoc sine. Topica tria sicca laudantur, pimpinella recens, crystallus & mercurius viuus. Pimpinellæ odor penetrans est, & aperitiuus, vt conferre aliquid possit manifestis effluuiis, vt & vino indita illud statim alterat. De crystallo vulgaris est opinio, quod dorso applicata lac imminuat, anterius vero adaugeat, cuius rei ratio non facile patet, nisi dicamus illud fieri frigore & frictione mediante, (nam de loco Præctici consentiunt,) hoc frictione & accubitu, siquidem facile in rarioribus corporibus, vt sunt mammæ, apposita poros gestatione sua dilatant, vt sudent quoque facile. Crystallus vero inprimis id fecerit, quia alienæ qualitatis omnis est expers. Admitti & suaderi igitur hæc vt indemnæ possunt.

De mercurio viuo res certa est, illum mammis externe adhibitum affluxum citare maiorem, & lac restituere. Notandum hanc in rem (1.) quod potenter serum fundat, exemplo saliuationis; quod (2.) effluuiis volatilibus calore rarefactus poros facillime afficiat, gaudens maxima vi elastica, quod ad oculum patet, si ad thermometri formam aptetur, vel vase etiam ligneo aperto. Calore dilatantur eius pori manifesto, vt excurrat, & turgeat, frigore constringuntur, vt interiora petat, & in se subsideat, ad instar omnium humidorum, quod mirandum est. (3.) Conuenit tamen, vt omnia hæc, magis præsentate impellente intrinseco, & cæteris paribus.

Patet ex his, quod lac generans medicis sumatur tam pro eo, quod

Ggg 2

quod

quod materiam ad lactis generationem subministrat, quam quod generatam iam lactis materiam ad mammas deducit, quorum prius quasi materiei, posterius vehiculi magis rationem habet. Priori intentioni prima classis posteriori duæ sequentes velificantur, quatenus nempe illa lacti materiam suggerunt, hæc eandem ad mammas deducunt, & promouent, vt inibi lactis formam nanciscatur, moderata nempe incidendi, attenuandi fluxile, aperiendique poros facultate, quo sanguis chylosus reddatur subtilior, meatus dilatet, ac per illos humorem chylosum ad mammas transferat.

Vfus lac augmentium est determinatus ad nutrices, seu lactantes, quæ alias sanæ penuria lactis laborant, ad sugentium sustentationem, præcipue si infans fortius sugat. Nisi enim sufficiens quantitas suppetat, nutrire non potest, vnde tormina, inquietudo, clamores. Plurimi sane infantes moriuntur lactis culpa, vnde faciunt hæc ipsa etiam ad lac depurandum quasi, vnde consulto assumuntur frequenter ab iisdem semina carminatiua, anis. fœnic. carui, duplici hoc nomine, vt & flatus abarceant torminificos, & lactis prouentum faciliunt, optimo sane consilio & effectu. Ad id & tertium potest, quod subtilisetur hoc pacto lac paulo spissius & oleosius, facile daturum epilepsiam; quod corrigatur lac nimis aquosum, diarrhœas citans. Optime se eadem gerunt, vt lac in prima culina probe concoquatur, nec cruditates generet.

Vtriusque vero hæc generis lac augmentia vt plurimum coniungenda sunt; vel coniuncta saltim efficacius se gerunt. Et suctu ipso videmus toto die continuari illum appulsus, vt ad 2. 3. annos sæpe continuo ordine lac suppetat nutribus.

Contraria his sunt LAC MINVENTIA quæ tamen duo dicunt vel complectuntur, in eundem effectum conspirantia, quæ nempe & minuunt, & minuendo resoluunt, vt e dicendis patebit.

Cum ergo intentio sit lac collectum iam & factum emittere, futurum vero arcere, hinc posset quidem & tenuior victus suaderi, id vero cum fieri non æque liceat, nam ali debet corpus, a natura sæpe huc magis intenta vt lac adsit pro fœtu, quam vt superfluû in corpore alimentum sit; nec concedatur æque a delicatis, vix fere, nisi secundario id præcipi solet. Hinc, præter purgantia, & alia,

1. LAC

Lac imminuunt emollientia. Non obstat, contrarium videri, posse eadem & lac augere & imminuere; variat enim id pro diverso statu. Emollientia poros lac augent, non præsens & collectum æque: emollientia lac imminuunt præsens & stagnans. Quam in rem nota: (1.) omne lac suctu non prolectum stagnat in mammis. (2.) stagnans grauatur, & in coagulum abire promptum est. Ergo (3.) omnino dimittendum est. Hinc aliquandiu etiam emulgeri potest & debet, vt sensim depleatur, nec negotium faceffat. Via ergo proxima sunt dilatanda, remota constringenda. Dilatant vero emollientia, calida & humida temperata, mammis ipsis applicata. Emollio hæc prohibet stagnationem, prohibet coagulationem. Optimum hoc sine præsidium est empl. diachylon simpl. frequentissime a nobis vsurpatum cum succu. Constat id ex mucilaginis, & emolliendo vnice prodest.

Vnum hoc instar omnium est, cataplasmatibus aliisque omnibus contra proficuum. Vt vero natura ipsa copiam lactis effusione e papillis spontanea toto die deplet, ne onerosa fiat; ita suctu omnino ordinario cessante per hanc viam commodissime depletio lactis restagnantis, laxatis poris, instituitur; quem in finem emplastra illa rotunda quidem esse debent, vt complectantur spheram mammae, in medio vero perforata, vt ne effluxus impediat, maxime expetitus. Natura ab vno extremo ad alterum nunquam sine medio, sibi relicta & citra noxam, progreditur. Cessante ergo suctu, impellente extrinseco, non simul & semel deficcare hunc fontem potest, vnde effundendum reliquum, ipsaque adiuuanda.

Lac imminuunt resoluentia. Vtroque casu optima sunt hæc ipsa, tum initio statim, tum in progressu, tumore & duritie iam præsentate. Resolunt in genere, i. e. caseationem, grumescentiam & coagulum, turgescientiam ac quietem consequens tollunt sudoriferam. Resolunt diuertendo laticem ad extimam vestem, serumque dissipando; vna vero solum omnem expedientia, ne febris ac inflammatio, ne dolor inde consequatur, data hanc in rem Ra bez. camphorata, M. S. aliisque paulo volatilioribus. Puerperis & abstantibus sudorifera optima sunt præsidia, & velut vniuersalia.

Resolunt salina, amara, sale & sulphure alio facta, vt cerefo-

Ggg 3

lium,

lium, petroselinum, alfine, crocus, sal, saluia, & quæ alias semen imminuunt, inprimis enim hæc ipsa oleosum characterem ferodemunt, vt attenuatum hinc diffusat magis. Actuali suo frigore aliquo modo repellunt, salino principio actiuo calefacta resolunt, & dissipant, vel sola exhalatione sua cum glandulis extimioribus communicata. Pertinet huc etiam herba medica, quam lac extinguere dudum *Aristoteles* asseruit, admouenda mammis, facillimo & *iunioribus* remedio.

Resolunt *frictiones*, quæ grumositatem impediunt, qua facta glandulæ, alias conglomeratæ putatæ, ipsas conglobatas æmulantur duritie & magnitudine. Inprimis vero sperma ceti inter resoluentia pectoralia, traumatica, nephritica alias laudatissimum, seu cum empl. diachyl., addito gummi ammoniaco cum acet. sol. & camph. parum misceatur; seu sparadrapum Myns. de sperm. ceti apponatur mature.

Resolunt, experimento *Helmontiano*, magnetice quasi prunæ, si in eas vel laterem candentem lac emulgeant. Sine dubio hoc fit ab auersatione archei, quatenus incutitur eidem velut horror, vt, dum alii fini impenditur idem, hinc amplius reuolat profundere hunc vtilem succum, vt taceam ipsum hunc actum expressionis per se quoque conferre. Resolunt quoque acida, præfente scilicet coagulo vel quasi tali, & cum aliis mitigata sulphureis, vt fatus apud *Morellum* laudatus; modo provide id fiat.

3. Lac imminuunt repellentia, quæ, vi vocis vsitatæ, illapsum & aduentum in poros glandosos prohibent, vias & aditum præcludunt, ne turgeant tam & dilatentur, quam constringantur pori. Repellunt actu dicta frigida vegetabilia, repellunt, non æque tamen tuta, oleosa, terrea, aquea. Repellunt acida, austera & quasi talia. Repellunt angustantia thoracem, omnia tamen cum moderatione.

Conueniunt nempe lac imminuentia indicatione præseruatiua magis, quam curatoria, imo illa ipsa fere potior est; tum absolute, si lac ne quidem generari debeat, sed auerti, tum secundum quid, quando generatum subsistere debet, nec stillare & fundi amplius. Vna vero eademque est curatio. Suasimus illo casu emplaftra comendata bina, emolliens & repellens. In iunioribus vero

ob cosmeticæ, falso licet persuasæ, studium maius, quasi emplastris forma decens pereat, notauimus illud non facile admitti, vbi noduli saltim suaderi gaudent.

Cauto ergo opus est in primis *1. ne mamma patiantur inflammationem.* Inflammatio sequitur subsistentiam; quæcunque ergo inflammationem, subsistentiam & transpirationem difficiliorem causantur, omnia absint. Absint pingua, oleosa, vnguinosa; illa enim inflammationem vel causantur, vel augent, non aliter ac in erysipelate quouis idem fit. Hinc licet videantur dolorem lenire, magis tamen eundem promouent hoc loco, longè humidiori & delicato, glandoso ac spongioso. Absint spirituosa, quæ alias, si locus id permittat, optime prosunt, etiam in gangrana, exemplo *Vi camphor.* Laborabat puerpera dolore & inflammatione mammaram incipiente, obfetrrix, vt solent primam quasi instantiam sustinere, mammis applicat *Vi:* Inde vero febris inducebatur manifesto motu, sudoriferis abacta. Absint aquea & humida quævis, seu sola, seu cum terreis mixta, sola scilicet & frigida, aqua enim calcis viux leni sua alcalina natura discutere apta nata est, modo itidem cum cautela id fiat.

2. Cauendum, ne mamma patiantur suppurationem. Nullibi in inflammationum accessu tam conueniunt discutientia, quam in mammis; nullibi magis nocent repellentia, quam in mammis, ob copiam nempe maximam humorum, qui istis globis insident, tanquam spongiæ imbibiti, ob infinitos poros, qui facile obstrui possunt, *presente πνεύματι.* Si qua repellentia conueniunt, prosunt terrea, sicca, ex iis, quæ alias in erysipelate prosunt, & mitiora, vegetabilia cum resoluentibus mixta; prosunt acidula, dicto modo adhibenda.

3. Repellentia origini, quam insertioni viarum certius & tutius applicantur. Originem intellige viarum; via vero, per quas humores adpellunt, sunt duplices, communes pori, propriæ vasa, quod nullibi magis quam in mammis patet. Vbi ergo id licet, inconueniens est repellere in loco insertionis, seu influxus. Repellere enim est, non admittere influxum, arcere humorem, defendere poros & partes recipientes. Turpius & hoc loco eiicitur, quam non admittitur hostis. Valet id in aliis quoque, vbi repellentia sub
defen-

defensiuorum nomine locum habent, in fracturis, gangræna & sphacelo, ac similibus. Tunc nempe ipsi affectæ parti traumatica, sanæ defensiva applicamus, illique remotæ, quæ sustinet tanquam origo & via propior influxum. Si itaque hanc rationem attendamus penitius, facile patet, repellentia hoc casu non mammis, sed dorso applicanda esse. Sine dubio vix istæ, seu notæ, seu ignotæ quibusdam fingantur adhuc, per quas ad mammas ducitur lac, ab inferioribus respectiue *ava* tendunt, ex quibus tanquam centro ad circumferentiam spheræ mamillaræ prodeunt. Hunc in finem non solum, crystallus ibi appendi potest, sed & empl. de sperm. ranar. alb. coct. seu scorsim, seu coniunctim optimo consilio dorso imponuntur, idque immediate citra obductionem sindonis rubræ.

5. *Ex duobus malis minus, & natura propius magisque conueniens eligendum.* Valet id in genere de omni inflammationum genere, tum speciatim de mammis. Seu quandocumque eo vsque progressa est inflammatio, vt ob copiam & *sa* maiorem discuti non possit, naturæ ipsius nutu & ductu, optimum est suppurationem iuvare. Nam & serum oleosius in pus abit, imo nullum pus fit sine sero, vt facillime sanguine & sero magis vnitis, difficilius separatis. Hinc tumores glandularum respectiue difficilius suppurationem subeunt, quia minus de sanguine participant. Hinc serum minus oleosum, vt in arthriticis, non suppuratur, sed ad absurda chirurgica id pertinet. Hinc vulnera facilius pus concipiunt. Hinc rebelles sunt cancrofi & cacoethici tumores.

Adiuuanda hinc suppuratio tum emplastris emollientibus, tum ipsis vnguinosis & resoluentibus, ne nempe augeant inflammationem, quam adiutum eunt. Et mirandum est, sibi relicta natura, hoc modo tamen adiuta, quomodo tam cito vlcera hæc, a suppuratione mundata, consolidentur, cessante scilicet affluxu, & continente solum materia in pus promotâ. Contra ea induratio omnis in mammis est periculosa & suspecta, etiam si diu duret. Est vero & tunc naturæ conuenientius, tolerare quietum, vel in centro detinere morbum, quam suppurantibus irritare.